

Галина Дідківська

Україніка в Бібліотеці Конгресу США

У «Бібліографії українки в Бібліотеці Конгресу США» Андрій Фесенко подав повний бібліографічний опис понад чотирьох тисяч книжок, що зберігаються в Слов'янському відділі бібліотеки. Цю цінну працю авторіві видати не вдалося. Машинописний її варіант наявний у залі зарубіжної українки НБУВ.

У поданому матеріалі описується структура роботи, її характер, найважливіші аспекти. Сподіваємося, що ця публікація допоможе знайти доброчинника, який усвідомить непересічну цінність праці А.Фесенка для української культури.

Бібліотеку Конгресу США закономірно вважають найбільшою в світі. Її фонд - 85 млн. од. зб. 470 мовами народів світу. Заснована 1800 р. як законодавча, Бібліотека виросла в національний історичний і культурний центр, в універсальну світову бібліотечно-інформаційну систему, стала національною бібліотекою в широкому розумінні.

У Слов'янському відділі Бібліотеки зберігається й українка, видана в Україні та поза її межами. З 1952 р. референтом цього відділу працював українець Андрій Фесенко (народився 1915 р. в Одесі в родині відомих свого часу видавців, навчався у Київському університеті), який під час воєнного лихоліття був депортований до Німеччини, де проживав до 1950 р. Закінчивши курси наукового бібліотекознавства при Католицькому університеті Америки, А.Фесенко всі сили й знання віддав упорядкуванню та бібліографуванню українки в Бібліотеці Конгресу. Результатом його ретельної 35-літньої праці стала «Бібліографія українки в Бібліотеці Конгресу США», де подано повний бібліографічний опис понад чотирьох тисяч книг. Хронологічні рамки описаних видань - більше трьох століть - від середини XVII до 90-х років XX ст.

Фесенкові, на жаль, не вдалося видати свою працю, бо в США не знайшлося охочих видрукувати її через складність структури. Очевидно, відіграла роль і скромність автора, котрий, виконавши велику роботу, не став рекламувати її. Машинописний варіант бібліографії А.Фесенко в кінці 1992 р. передав в Україну, сподіваючися, що вона стане в пригоді дослідникам і науков-

цям на рідній землі. Ці надії автора тепер таки справджуються, бо в залі зарубіжної українки НБУВ, де вона зберігається, з нею можуть ознайомитися всі бажаючі.

Користуватися машинописним варіантом праці нескладно. Охайне оформлення, чітке послідовне розташування порядкових номерів, прізвищ авторів та назв бібліографованих праць, інтервали й поля з обох боків полегшують і прискорюють пошук.

Увесь матеріал подано в 17 розділах, кожен з яких розгалужується на підрозділи. Такий предметно-тематичний принцип розташування корисний і зручний для читача насамперед тим, що дає змогу не лише ознайомитися з працями, наявними в Бібліотеці Конгресу, а й скористатися добіркою матеріалу з певних питань. До того ж у роботі дуже добре відпрацьовано систему посилань: вони послідовно й чітко подані скрізь, де викладений матеріал доповнюється відомостями з інших розділів. Підрозділ «Географія, клімат, ґрунти», наприклад, має посилання на «Економіка, статистика»; «Водні ресурси й водні шляхи» - на «Електрифікація»; «Міста» - на «Економіка, статистика»; «Київ» - на «Церковна архітектура», «Мистецтво»; «Крим» - на «Флора і фауна», «Геологія і природні ресурси», «Археологія» тощо.

Назви розділів, підрозділів та інші заголовні дані, як і відомості про сторінки, ілюстрації, карти, діаграми в бібліографічному описі подано англійською мовою. Прізвища авторів книг слов'янськими мовами транскрибовано латинським шрифтом. Назви ж праць, місце видання й видавництво наводяться мовою оригіналу.

Праця має наскрізну нумерацію,

а в розділах і підрозділах зитримується абетковий принцип.

Насамперед подані «Загальні реферативні праці», а потім «Територія, країна», «Національна економіка», «Археологія», «Історія», «Фольклор, народна творчість», «Мистецтво», «Мова й література», «Книги й бібліотеки», «Культура й освіта», «Наука і вчені», «Релігія і філософія», «Держава і право», «Медицина наука, охорона здоров'я», «Спорт і оздоровлення», «Українці поза межами України», «Національні меншини в Україні». У «Додатку» наведено понад 200 книг, одержаних Бібліотекою чи виявлених укладачем на останньому етапі підготовки праці.

А.Фесенко свідомо не подає творів художньої літератури, бо при сучасній комп'ютерній системі каталогів Бібліотеки їх легко можна знайти за прізвищем автора і назвою твору.

Розділ «Загальні реферативні праці» має підрозділи: «Бібліографія», «Енциклопедії», «Підручники, курси і т.п.». В останньому окремо виділено монографії про Україну та українців.

З-поміж бібліографій не можна не згадати праць Д.Дорошенка (СПб., 1904), І.Левицького (Львів, 1909-1911), І.Боршака (Діжон, 1935), «Бібліографії про Україну», підготовленої Чиказьким університетом (Нью-Хавен, 1956), праць Р.Вереса (Каламаза, 1961), Д.Бачинського (Мадрид, 1962), А.Григоровича (Торонто, 1963).

Енциклопедичні видання репрезентовано «Енциклопедією українознавства» за ред. В.Кубійовича, «Українською малою енциклопедією» Є.Онацького, «Українською загальною енциклопедією» за ред. І.Раковського, «A Concise

Encyclopaedia», виданою В.Кубій-овичем (усі вони, до речі, є і в залі зарубіжної україніки НБУВ).

Серед підручників, курсів про Україну лише перелік авторів говорить сам за себе: О.Єфименко (СПб., 1905), М.Грушевський (СПб., 1907; Відень, 1917), К.Мошинський (Варшава, 1914), І.Пуллюй (Прага, 1915), Ф.Савченко (Париж, 1918), О.Шульгин (Лондон, 1919), С.Рудницький (Берлін, 1923), Ю.Бачинський (Берлін, 1924), Д.Дорошенко (Прага, 1936), З.Куделя та Р.Димінський (Штутгарт, 1939), І.Мірчук (Лейпциг, 1941), М.Прокоп (Мюнхен, 1956), Д.Донцов (Торонто, 1957).

У підрозділі «Українці» порушено питання виникнення й розвитку української нації, етнічного й національного складу населення України, демографії й статистики.

Найбільш розгалужені розділи - «Територія, країна» та «Історія». У першому є багато цікавих підрозділів. Зокрема «Описі подорожі» репрезентовано працями авторів українською, російською, французькою, німецькою та англійською мовами від початку ХІХ ст. до сучасності: *Bredetzky S. Reisebemerkungen über Ungar und Galizien* (Відень, 1809); *Bonlan* Описание Украины (переклад з французької - СПб., 1832), цю ж працю французькою видано в Парижі 1861 р.; *Kohl J. Reisen im Inneren von Russland und Polen. т.2. Die Ukraine; т.3. Die Bukovina, Galizien, Krakow und Mahren* (Дрезден, 1841); *Афанасьев А.* Поездка в Южную Россию. Очерки Днепра (СПб., 1861); *Келсеv В.* Галичина и Молдавия: путевые письма (СПб., 1868); *Baerlein H.* Over the Hills of Ruthenia (Нью-Йорк, 1925); *Ситинський В.* Чужинці про Україну: вибір з описів подорожей по Україні (Львів, 1938); *Котенко П.* По Северной Буковине: путевые записки (Ростов-на-Дону, 1940); *Завалій П.* Познайомтесь з Україною (К., 1964), сучасні багато ілюстровані альбоми України тощо.

У розділі «Територія, країна» розглянуто також геологічні, природні та водні ресурси, флору й фауну, географічні, кліматичні умови, ґрунти, різні області та міста України тощо.

У розділі «Історія» (до якого додано посилання: Див. також: «ІІ Ф. Облaсті. Міста»), крім загальноісто-

ричних праць охоплено матеріал від Київської Русі й Галицько-Волинського князівства до наших днів. Розглянуто періоди литовсько-польського панування в Україні, Козаччини й Гетьманської держави, поділу України між двома імперіями - Російською (1775-1917) та Австро-Угорською (1772-1918), добу Української Держави, польське, чеське, угорське та румунське панування на Західній Україні між двома світовими війнами. Окремо подано радянський період та антикомуністичну боротьбу українців після ліквідації Української Держави.

У цьому розділі багато цінних видань, що потребують окремого розгляду. Ми побіжно згадаємо деякі з них. Найперше праці, видані у ХVІІ-ХVІІІ ст. (їх порівняно небагато). Про Україну, її землі, населення, про запорозьких козаків, їхні війни з Польщею тощо пишуть автори-неукраїнці: польський історик, автор кількох праць про Хмельниччину Й.Пасторій (наявна в Бібліотеці Конгресу, побачила світ 1652 р.), відомий французький офіцер, який 1646 р. командував загоном українських козаків, П.Шевальє (1672), Й.Шерер (1788). Серед праць, виданих у першій пол. ХІХ ст., згадаємо дослідження Д.Бантша-Каменського (1834), М.Максимовича (1837), М.Коржа (1842), Г.Мюллера (1846), а з пізніших - Я.Чарновського (1854), О.Лазаревського (1858, 1892), В.Антоновича (1867, 1868, 1885), Л.Майкова (1873), П.Голубовського (1884), М.Барсова (1885), Д.Багалія (1886-1890), М.Грушевського (1891, 1895, 1906, 1914), О.Єфименко (1895, 1919), Д.Бантша-Каменського (1903), М.Костомарова (1884, 1903-1906, 1918), Д.Яворницького (1888, 1892-1897, 1894, 1898) та ін.

Фахівці різних галузей знайдуть багато цікавого в праці А.Фесенка. Щоб полегшити їх пошук, вважаємо за необхідне подати її зміст, якого в оригіналі нема, а назви розділів і підрозділів наведено, як уже згадувалося, лише англійською мовою.

I. Загальні реферативні праці

- А. Бібліографія
- В. Енциклопедії
- С. Підручники, курси і под.
 1. Україна
 2. Українці

II. Країна (територія, земля)

- А. Опис і подорожі

В. Географія, клімат, ґрунти (див. також: III А. Економіка. Статистика)

- С. Флора і фауна
- Д. Геологічні й природні ресурси
- Е. Водні ресурси й водні шляхи (див. також III В 2. Електрифікація)
- Ф. Облaсті, райони, міста (див. також II В. Географія, клімат, ґрунти VII Е. Архітектура й будівництво VII Ф. Церковна архітектура й мистецтво).

1. Облaсті

- а) Різні області й провінції
- б) Крим (див. також: II С. Флора і фауна; II Д. Геологія і природні ресурси)

IV. Археологія

- 2. Міста (див. також III А. Економіка. Статистика)

- а) Київ (див. також VII Ф. Церковна архітектура й мистецтво)

- б) Харків

- в) Львів

- г) інші міста й містечка

III. Національна економіка

- А. Економіка. Статистика

В. Промисловість

- 1. Різні галузі (див. також: II В. Водні ресурси й водні шляхи)

- 2. Електрифікація

- 3. Транспорт

С. Сільське господарство

- Д. Торгівля. Фінанси. Кооперація (кооперативний рух)

IV. Археологія

V. Історія (див. також: II Ф. Облaсті. Міста)

А. Загальні

- В. Київська Русь і Галицько-Волинське князівство

С. Під литовсько-польським пануванням. Середина ХІV - середина ХVІ ст.

- Д. Козаки і Гетьманська держава
- Е. Україна, розділена між двома імперіями

- 1. Україна в Російській імперії. 1775-1917.

- 2. Західноукраїнські землі під Австрією і Угорщиною. 1772-1918 (див. також: II Облaсті. Міста. 1. Облaсті)

- Ф. Українська незалежна держава і боротьба 1917-1921

- Г. Західна Україна під польським, чеським, угорським та румунським пануванням між двома світовими війнами (див. також: II Ф. 1. Облaсті)

- Н. Радянська Україна

- 1. Загальні

- 2. Перед другою світовою війною.

3. Протягом другої світової війни (1939-1945)
 4. Після другої світової війни (1945-)
- I. Антикомуністична боротьба українців після ліквідації Української незалежної держави (1920-)
- VI. Фольклор і народна творчість
- A. Етнологія, соціальне життя, звички
 B. Народні пісні, народні танці й музика
 C. Фольклор. Казки, прислів'я, приказки тощо
 D. Народна творчість
1. Загальні
 2. Одяг
 3. Страви
- VII. Мистецтво
- A. Загальні
 B. Музика
1. Загальні
 2. Композитори та їхні праці (історія і критика)
 3. Ансамблі (капели)
- C. Театр і кінематографія
1. Театр
 - a) Загальні, театри;
 - б) Актори
 2. Кінематографія
- D. Малюнок, скульптура, графіка
1. Загальні
 2. Художники та їхні праці
 3. Виставки
 4. Мистецькі галереї та музеї
- E. Архітектура і будівництво (див.

- також: II 2. Міста)
 F. Церковна архітектура і мистецтво
- VIII. Мова і література
- A. Мова
1. Загальні
 2. Словники
- B. Література і преса (теорія, історія, критика)
1. Загальні
 2. До 1917 р.
 - a) Ранні праці (давній період)
 - б) Тарас Шевченко
 - в) Іван Франко
 - г) Різні автори
 3. Після 1917 р.
 - a) Загальні;
 - б) Різні автори;
 4. Іноземні автори й Україна
- IX. Книги й бібліотеки
- A. Українська книга
 B. Бібліотеки
1. Бібліотеки в Україні
 2. Українські бібліотеки за кордоном і українські збірні в іноземних бібліотеках
- X. Культура й освіта
- A. Загальні
 B. Школи. Початкові й середні
 C. Вищі освітні й дослідні інститути, наукові товариства
 D. Музеї (див. також: VII Д. 4. Мистецькі галереї і музеї)
- XI. Наука й освіченість
- A. Загальні
 B. Вчені й науковці

1. Життя і праці
 2. Ювілейні праці
- XII. Релігія і філософія
- A. Релігія
1. Загальні
 2. Біблія і літургійні книги українською мовою
 3. Православна східна церква (українська і в Україні)
 4. Католицька церква (візантійський обряд)
- B. Філософія
- XIII. Держава, уряд, право й суди
- A. Право й суди, дореволюційний період
 B. Право й суди в Західній Україні
 C. Держава, уряд, право й суди Радянської України
1. Загальні
 2. Кодекси
- XIV. Медична наука, охорона здоров'я, гігієна й санітарія
- A. Медична наука й охорона здоров'я
 B. Гігієна й санітарія
 C. Лікувальні ресурси
- XV. Спорт і оздоровлення
- A. Спорт та ігри
 B. Колекціонування
- XVI. Українці поза межами України
 XVII. Національні меншини в Україні

Додаток: Книги, одержані бібліотекою чи знайдені укладачем на завершальному етапі підготовки бібліографії

ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ. ХРОНІКА ПОДІЙ

**Алла Голидьбіна,
Жанна Доля**

ПРО ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ БІБЛІОТЕЧНОГО ЖИТТЯ

У науково-технічній бібліотеці Державної академії легкої промисловості (НТБ ДАЛПУ) наприкінці 1996 р. відбулась науково-практична конференція «Етика бібліотечного працівника». Організатори - НТБ ДАЛПУ та Українського транспортного університету (УТУ).

У роботі взяли участь викладачі кафедри бібліотекознавства КДІК, працівники бібліотек Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Українського педагогічного університету.

Відкриваючи конференцію, директор НТБ ДАЛПУ А.Голидьбіна підкреслила, що захід проводиться в рамках Всесвітнього десятиріччя розвитку культури (1988-1997), а його питання співзвучні проблемам, розглядаваним на Другому Всеукраїнському конгресі бібліотечарів.

Гостей та учасників конференції привітав ректор ДАЛПУ, проф. Д.Головко.

У доповіді «Етичні основи бібліотечної

діяльності» доцент КДІКу Л.Каліберда наголосила на інтенсифікації морально-етичних пошуків бібліотечної громадськості у сучасних умовах, спинилася на питаннях історії етики бібліотечної діяльності, законодавчого закріплення етичних норм професії в міжнародній практиці, запевнила, що прийняття Кодексу етики бібліотекаря сприятиме консолідації професіоналів навколо моральних, етичних проблем бібліотечного життя.

Доцент КДІК Т.Новальська розглядала психолого-педагогічні основи спілкування бібліотекаря з читачами як процес взаємодії на засадах взаємоповаги і взаєморозуміння. Наводячи переконливі приклади з практики бібліотек, вона охарактеризувала типи читачів, сформулювала вимоги до інформації, яка їм надаватиметься.

Зав. сектором НТБ ДАЛПУ Л.Мачина підкреслила важливе значення безпосереднього контакту бібліотекаря з читачами, спинилася на особливостях спілкування з читачами-першокурсниками.

Зав. відділом цієї бібліотеки О.Лога, спираючись на нову фахову літературу і практичний досвід, висвітлила деякі аспекти стосунків бібліотекаря й читача, зосередивши увагу на етичних нормах поведінки бібліотекаря.

Зацікавлено були сприйняті й виступи Н.Кучерявої та Л.Шершової (НТБ УТУ), С.Швець (НТБ ДАЛПУ), присвячені питанням обслуговування студентів. За матеріалами анкетування цієї категорії читачів було зіставлено читацькі відгуки про роботу бібліотеки з аналізом, здійсненим бібліотекарями.

Підсумовуючи роботу конференції, зав. науково-методичним відділом НБ Національного університету ім.Тараса Шевченка І.Федорова відзначила актуальність її теми, роль у справі відродження традиційних форм та методів роботи вищих навчальних закладів.

Учасники прийняли рекомендації щодо вдосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів, висловили побажання мати в Україні професійний День бібліотекаря.